

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การที่ประเทศไทยมีการทำสัญญาการค้าเสรีกับนานาชาตินั้น เป็นไปตามกลไกของระบบการค้าโลกที่ส่งเสริมให้ประเทศต่าง ๆ เป็นพันธมิตรทางการค้าโดยอ้างถึงหลักทฤษฎีการค้าได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบ โดยแต่ละประเทศควรจะเลือกผลิตแต่เฉพาะสินค้าที่ตนมีต้นทุนการผลิตได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบมากที่สุด แล้วนำสินค้าที่ผลิตได้นั้น ไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าที่ประเทศอื่นมีต้นทุนการผลิตได้เปรียบ ถึงแม้ว่าประเทศหนึ่งจะอยู่ในฐานะเสียเปรียบอีกประเทศหนึ่งในการผลิตสินค้าทุกชนิดก็ตาม ประเทศทั้งสองก็ย่อมจะทำการค้าต่อกันได้ โดยแต่ละประเทศจะเลือกผลิตเฉพาะสินค้าที่เมื่อเปรียบกับสินค้าอื่นแล้ว ประเทศตนสามารถผลิตได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำที่สุด แล้วนำมาแลกเปลี่ยนสินค้าที่ผลิตขึ้นกับอีกประเทศหนึ่ง

ในสังคมโลกาภิวัตน์ซึ่ง มีการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศอย่างไร้พรมแดน ทำให้ประเทศใดประเทศหนึ่งไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ แนวคิดของการค้าเสรีก็เช่นเดียวกัน ประเทศมหาอำนาจต่างต้องการให้ประเทศคู่ค้าจำกัดอุปสรรคทางการค้าทั้งหลายที่มีอยู่ แล้วหันมาเปิดเสรีการค้าสินค้าและบริการ โดยอาศัยอำนาจที่เหนือกว่าในการต่อรอง พลังทางเศรษฐกิจ และการเมืองระหว่างประเทศ เป็นเครื่องมือในการเจรจาซึ่งนับเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศคู่เจรจาที่มีสถานะด้อยกว่า โดยหากประเทศใดไม่เปิดการค้าเสรีแล้ว ก็เป็นการเสี่ยงที่จะต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว สภาพที่เกิดขึ้นนี้มีลักษณะคล้ายกับลัทธิการค้าอาณานิคมในอดีตเพียงแต่เปลี่ยนจากการใช้กำลังทางทหารมาเป็นการใช้อิทธิพลทางเศรษฐกิจ การค้าและการเมืองระหว่างประเทศในการเจรจาซึ่งในอดีตประเทศไทยก็เคยมีการทำสัญญาการค้ากับประเทศอังกฤษในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาแล้ว โดยมีการทำสนธิสัญญาบาวริงเป็นอาทิ ซึ่งสนธิสัญญาดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการค้าระหว่างประเทศของไทยอย่างมาก มีการซื้อขายสินค้าอย่างเสรีมากยิ่งขึ้นพร้อมกับมูลค่าทางการค้าที่เพิ่มสูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม การค้าเสรีย่อมมีผู้ได้เปรียบและเสียเปรียบ ประเทศไทยต้องเปิดการค้าเสรีในวันใดวันหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัญหาก็คือ เราจะมึวิธีการทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดให้แก่ประเทศชาติภายใต้การค้าเสรีอย่างไร ข้อควรพิจารณาคือ เราจะได้อะไร และจะเสียอะไร สิ่งที่ได้มามีความคุ้มค่าหรือไม่

การเปิดการค้าเสรีของไทย โดยเฉพาะในส่วนของอุตสาหกรรมนมซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความอ่อนไหวสูง ผลของการเปิดการค้าเสรีจะมีผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมากจึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสนใจและให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นย่อมมีมากกว่า

ผลกระทบทางเศรษฐกิจแต่ยังส่งผลกระทบต่อเนื่องทางสังคม วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ ฯลฯ อีกด้วย ดังนั้นการใช้มุมมองมูลค่าทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวในการตัดสินใจดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลย่อมไม่ถูกต้องทั้งหมด นอกจากนี้การเตรียมรับมือกับผลกระทบที่เกิดขึ้นในทุกด้านจำเป็นต้องกระทำอย่างเร่งด่วน

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการผลิต การตลาด การแปรรูป นโยบายและมาตรการต่าง ๆ ของรัฐบาลต่อสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมของไทย และ เพื่อทำการวิเคราะห์ผลกระทบจากนโยบายด้าน โคนมที่รัฐบาลที่มีต่อผู้บริโภคและเกษตรกรผู้เลี้ยง โคนมในประเทศไทย

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เพื่อนำไปวิเคราะห์เชิงพรรณนา ซึ่งจะทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงปี พ.ศ. 2526-2549 ซึ่งรวบรวมข้อมูลสถิติที่พิมพ์เผยแพร่ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ที่มีผู้ศึกษาไว้แล้วทั้งงานวิจัย บทความ วิทยานิพนธ์ และข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาเป็นดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

6.1.1 สภาพทั่วไปของอุตสาหกรรมนมของประเทศไทย

6.1.1.1 สภาพทั่วไปของการผลิต

ประเทศไทยมีการเริ่มเลี้ยง โคนมมากกว่า 40 ปี ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา รัฐบาลได้มีการส่งเสริมการเลี้ยง โคนมและพยายามสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการฟาร์ม โคนมและสหกรณ์โคนมอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงการกำหนดราคารับซื้อขั้นต่ำให้กับน้านมดิบที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานหน้าโรงงานจากสหกรณ์โคนม หรือศูนย์รวบรวมนมดิบ และการกำหนดมาตรการป้องกันด้านภาษีนำเข้าและโควตานมผงจากต่างประเทศ เพราะจากระบบการค้าเสรี ผู้ผลิตในประเทศสามารถนำเข้านมผงมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์นมต่าง ๆ ได้ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อกรับซื้อ น้านมดิบในประเทศ ดังนั้น มาตรการรัฐจึงจำกัดโควตานำเข้านมผงที่ได้รับอัตราภาษีนำเข้าอัตรา พิเศษ เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการนำเข้านมผงและการใช้นมดิบภายในประเทศ พร้อมทั้ง กำหนดเงื่อนไขการรับซื้อนมดิบของโรงงานแปรรูป เพื่อแลกกับโควตาการนำเข้านมผง และการได้รับสิทธิการจำหน่ายนมในโครงการนมโรงเรียน เพื่อให้ผู้ประกอบการต้องรับซื้อน้านมดิบที่ผลิต ในประเทศก่อนที่จะใช้นมผงที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ซึ่งทำการเลี้ยง โคนมของไทยสามารถดำรง อยู่ได้มาจนถึงทุกวันนี้ โดยมีจำนวนครัวเรือนที่เลี้ยง จำนวนแม่โค และผลผลิตน้านมดิบที่ขยายตัว

เพิ่มขึ้น ซึ่งแหล่งผลิตที่สำคัญจะอยู่ทางภาคกลางเป็นหลักประมาณ 70% รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ 20% และ 80% ตามลำดับ

ปริมาณการผลิตน้ำมันดิบของประเทศไทยไม่เพียงพอกับความต้องการบริโภคภายในประเทศ อันเนื่องมาจากอุตสาหกรรมโคนมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมภายในครัวเรือน มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในประเทศประมาณ 23,000 ครัวเรือน ในขณะที่ปริมาณความต้องการใช้ประมาณ 600,000 ตันต่อปี แต่สามารถผลิตในประเทศได้เพียงประมาณ 500,000 ตันต่อปี จึงมีการนำเข้าประมาณ 100,000 ตันต่อปี

6.1.1.2 ปัญหาในอุตสาหกรรมโคนมของประเทศไทย

ภาพรวมของปัญหาอุตสาหกรรมนมไทยส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับเกษตรกรรายย่อย ซึ่งขาดความรู้ ขาดแคลนเงินทุน และวิธีการบริหารจัดการในฟาร์ม เนื่องจากการเลี้ยงโคนมมีใช้อาชีพที่เกษตรกรไทยมีความถนัดมาแต่ดั้งเดิม ยังต้องพึ่งพาความรู้และเทคนิคการบริหารจัดการจากภาครัฐอยู่มาก ปัญหาหลักของอุตสาหกรรมโคนมของไทย ได้แก่

ปัญหาด้านการผลิต ได้แก่ ปัญหาทางด้านต้นทุนการผลิตน้ำมันดิบสูง ปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการผลิต ปัญหาผลผลิตน้ำมันของแม่โคนมต่ำ การขาดแคลนแม่พันธุ์โคนมที่มีคุณภาพ ขาดแคลนทุ่งหญ้า และฟาร์มเลี้ยงโคนมส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน เกษตรกรมีจำนวนโคนมน้อย แต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรวบรวมและขนส่งน้ำมันดิบสูง การให้ความรู้เกี่ยวกับการให้บริการผสมเทียม การป้องกันรักษาโรคยังไม่ทั่วถึง ขาดข้อมูลที่จำเป็นในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ปัญหาสหกรณ์โคนมขาดเงินทุนในการดำเนินงาน ปัญหาการแข่งขันกับผลิตภัณฑ์นมจากต่างประเทศ

ในด้านราคาจำหน่ายน้ำมันดิบมีปัญหาราคาปรับขึ้นน้อยมากและค่อนข้างทรงตัว ส่งผลให้กำไรของผู้เลี้ยงโคนมมีแนวโน้มลดลง เกษตรกรบางรายประสบปัญหาขาดทุน มีการทยอยเลิกกิจการเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรที่เลิกผลิตส่วนใหญ่ จะเป็นรายย่อยที่เป็นฟาร์มขนาดเล็ก ระบบการจัดการฟาร์มยังไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ไม่สามารถแบกรับภาระต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้นได้ โดยปัจจัยที่เป็นต้นเหตุสำคัญมาจากปัญหาในด้านการผลิตเป็นส่วนใหญ่

ปัญหาด้านการตลาด มีปัญหาการรวบรวมผลผลิตและการจำหน่ายน้ำมันดิบขาดประสิทธิภาพ อัตราการเพิ่มการบริโภคนมของคนไทยยังต่ำกว่าอัตราการเพิ่มของน้ำมันดิบทำให้

เกิดปัญหาน้ำมันดิบล้นตลาด เกิดการแข่งขันในตลาดนมโรงเรียน และตลาดนมพาณิชย์เนื่องเป็นการแข่งขันเสรีไม่กำหนดพื้นที่

ปัญหาการแข่งขันกับนมผงนำเข้า มีความต้องการน้ำมันดิบในประเทศที่มีสูงกว่าผลผลิต ทำให้ผู้ประกอบการโรงงานแปรรูปนมของไทย พยายามจะพึ่งพาวัตถุดิบนำเข้าในรูปของนมผงขาดมันเนยจากต่างประเทศที่มีราคาถูกกว่าทดแทนมากขึ้น

ปัญหาการแข่งขันในประเทศ มีความรุนแรงขึ้นจากจำนวนผู้ประกอบการที่มีมากราย โดยเฉพาะบริษัทร่วมทุนต่างชาติที่ค่อนข้างได้เปรียบ สินค้าทดแทนนมสดในตลาดมีค่อนข้างมาก และผู้บริโภคที่ตระหนักถึงการบริโภคนมเพื่อสุขภาพยังมีไม่มากนัก ในขณะที่การแข่งขันจากต่างประเทศนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นจากมาตรการการเปิดเสรีทางการค้า

6.1.2 ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปิดการค้าเสรีต่ออุตสาหกรรมโคนมและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ประเทศไทยมีการเปิดตลาดนำเข้านมผงขาดมันเนยตามข้อตกลงขององค์การการค้าโลก (WTO) เข้ามาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตนมพร้อมดื่ม ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่มีต้นทุนต่ำกว่าการใช้น้ำมันดิบที่ผลิตได้ภายในประเทศ และคาดการณ์ว่าเมื่อเปิดตลาดเสรีแล้วจะมีการนำเข้านมผงจำนวนมากเข้ามาในประเทศไทย การทำสัญญาการค้าเสรีทำให้ประเทศไทยต้องปรับลดภาษีสินค้าลงตามความตกลงการค้าเสรี โดยแบ่งสินค้าออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มสินค้าทั่วไปที่ไม่มีผลกระทบต่อเกษตรกร โดยจะลดภาษี ร้อยละ 0 ในระยะเวลา 5 ปี และกลุ่มสินค้าที่มีความอ่อนไหวซึ่งเป็นสินค้าที่มีผลกระทบต่อเกษตรกรจะลดภาษีเหลือ ร้อยละ 0 ภายใน 10-20 ปีทำให้รายได้ทางภาษีของรัฐลดลง

ในด้านผลกระทบต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม การเปิดตลาดนำเข้าเป็นการเปิดตลาดที่มากกว่าข้อผูกพันขององค์การการค้าโลก เป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหานมสดล้นตลาดบ่อยครั้ง และราคาตกต่ำ ธุรกิจโคนมประเทศไทยในช่วง 2 – 3 ปีที่ผ่านมาประสบปัญหาน้ำมันดิบล้นตลาด ซึ่งเกิดจากการนำเข้านมผงขาดมันเนยในปริมาณสูง และด้วยอัตราภาษีที่ต่ำกว่าที่ผูกพันกับ WTO ทำให้นมผงมีราคาต่ำมาก หากไม่ลดการนำเข้านมผงจากต่างประเทศ หรือไม่ขยายการใช้นมผงเชิงพาณิชย์ อาจก่อให้เกิดปัญหาน้ำมันดิบจะล้นตลาดอย่างมาก ภายใน 2 – 3 ปีข้างหน้า เนื่องจากผลผลิตที่เพิ่มขึ้น โดยที่นมผงเป็นวัตถุดิบที่เป็นตัวคอยเสริมหากปริมาณน้ำมัน ภายในประเทศไม่เพียงพอต่อความต้องการ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นคู่แข่งกับน้ำมันดิบไปด้วย เพราะนมผงมีราคาถูกกว่าและรักษาได้ง่ายกว่า ความต้องการภายในประเทศจะมากขึ้นแต่ก็มีการนำเข้านมผงมากขึ้น และการกีดกันนมผง

จากต่างประเทศก็ทำได้ยากขึ้นเพราะข้อตกลงการค้าโลกก็ต้องเปิดตลาดค้ากันอย่างเสรี การเปิดการค้าเสรีอาจทำให้ผู้ผลิตน้ำมันดิบได้รับผลกระทบถึงขั้นสูญเสียอาชีพ ซึ่งริเริ่มมาเป็นเวลานานกว่า 40 ปี และจะกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรกว่า 150,000 คนทั่วประเทศ กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม จะได้รับความเดือดร้อนจากการเปิดตลาดนมผง ซึ่งยังมีโควตานำเข้าเพิ่มมาเพียงใด ราคาที่เกษตรกรขายได้ก็ยิ่งตกต่ำมากขึ้น แนวโน้มการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นมจำนวนมากแทนน้ำมันดิบของเกษตรกรทำให้ประสบปัญหาน้ำมันดิบล้นตลาด ไม่มีแหล่งจำหน่าย หรือต้องขายน้ำมันราคาถูกประสบกับภาวะขาดทุน และอาจต้องเลิกประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมในที่สุด โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย ซึ่งขาดความรู้ การจัดการ ทุน และทักษะในการประกอบอาชีพ

สำหรับผู้ประกอบการแปรรูปนมทั่วไป พบว่าผู้ประกอบการแปรรูปนมทั่วไปสามารถใช้นมผงและผลิตภัณฑ์นมที่นำเข้าเป็นวัตถุดิบในการผลิต นับจากที่รัฐบาลมีนโยบายนมโรงเรียน ตั้งแต่ปี 2537 ได้มีโรงงานนมเพิ่มมากขึ้น จนในปี 2542 ได้มีโรงงานผลิตนมพร้อมดื่มทั้งหมด 73 โรงงาน (ทิพย์วรรณ ปริญาศิริ, 2547) และในจำนวนนี้เป็นของเอกชน 31 โรงงาน แต่การส่งออกจะเป็นการนำเข้านมผงจากต่างประเทศเข้ามาแปรรูปแล้วส่งออกจึงยังคงเป็นปัญหาของการขายนมสดของเกษตรกร เนื่องจากนมสดมีราคาแพงกว่านมผงมาก โดยโรงงานแปรรูปนมจะมีแนวโน้มในการเลือกใช้นมผงแทนนมสด โดยเฉพาะนมที่เราเรียกว่า นมปรุงแต่ง เพราะต้นทุนวัตถุดิบจะลดลงไปทันทีลิตรละ 5 - 7 บาท ซึ่งถ้านมผงราคา กิโลกรัมละ 64 บาท ผสมได้น้ำ 8 ลิตร จะตกลิตรละ 8 บาท (เทียบกับนมสดลิตรละ 12.50 บาท) จึงเป็นประโยชน์ต่อโรงงานแปรรูปนม ซึ่งได้รับประโยชน์จากการเปิดเสรีการค้า ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตนมพร้อมดื่มลดลง ผู้ประกอบการแปรรูปนมมีกำไรมากขึ้น ทำให้ผลิตภัณฑ์นมในประเทศขยายตัวอย่างรวดเร็ว เพราะผู้ประกอบการแปรรูปนมสามารถนำเข้านมผงมาผลิตเป็นนมพร้อมดื่มได้มากขึ้นและหลากหลายชนิดขึ้น ทำให้ตลาดผลิตภัณฑ์นมมีการแข่งขันกันมากขึ้นเนื่องจากผลิตภัณฑ์มีความหลากหลายและมีราคาถูกส่งผลให้ผู้ประกอบการจะต้องพัฒนาคุณภาพและความหลากหลายของผลิตภัณฑ์นมมากขึ้น ส่วนผู้ประกอบการแปรรูปที่ใช้ใช้น้ำมันดิบ จะได้รับผลกระทบเนื่องจากผลิตภัณฑ์นมที่ผลิตได้มีราคาสูงกว่าผลิตภัณฑ์นมนำเข้า กลุ่มนี้ได้แก่กลุ่มผู้ผลิตเนยแข็ง ซึ่งใช้น้ำมันดิบในการผลิต หากกลุ่มนี้เลิกกิจการ อาจมีปัญหา น้ำมันดิบล้นตลาด

ในส่วนของผู้บริโภค จะได้ประโยชน์จากการบริโภคผลิตภัณฑ์นมราคาถูกและมีความหลากหลายของสินค้าให้เลือกมากขึ้น หลังจากมีการเปิดเสรี และมีผลิตภัณฑ์นมจากออสเตรเลียและนิวซีแลนด์เข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น ส่งผลทำให้ตลาดนมมีการแข่งขันสูง ในขณะที่เดียวกันผู้บริโภคอาจถูกเอาเปรียบเนื่องจากปัจจุบันผู้ผลิตแปรรูปนมได้ใช้นมผงนำเข้าเป็นวัตถุดิบในการผลิตนมพร้อมดื่ม ในขณะที่ท้องค้การอาหารและยา ยังไม่สามารถให้ความชัดเจนของผลิตภัณฑ์นม

พร้อมคัมที่ผลิตจากนมสดแท้ได้ ทำให้ผู้ประกอบการนำเอาจุดอ่อนนี้มาเป็นโอกาสในการทำตลาดให้กับสินค้าตนเอง โดยอ้างว่าผลิตจากนมโคแท้ 100% ทั้งที่ความเป็นจริงมีการนำนมผงมาผสมด้วย

ผลกระทบต่อภาครัฐ การเปิดการค้าเสรีทำให้รัฐบาลต้องใช้งบประมาณส่วนหนึ่งมาใช้เพื่อบรรเทาผลกระทบที่เกิดจากการเปิดการค้าเสรีให้กับภาคอุตสาหกรรมนม โดยเฉพาะกับเกษตรกรเพื่อปรับโครงสร้างการผลิตให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันได้ในระดับหนึ่ง

ข้อตกลงการค้าเสรีในส่วนของผลิตภัณฑ์นมจะทำให้อุตสาหกรรมนมผงของออสเตรเลียมีหลักประกันระยะยาวในการส่งออกนมผงคิดเป็นปริมาณที่กำหนดได้แน่นอน เข้าสู่ตลาดผู้บริโภคในประเทศไทย โดยได้รับเงื่อนไขผลประโยชน์พิเศษเพิ่มเติมในอนาคต คือ ไม่มีการเรียกเก็บภาษีนำเข้า

โดยสรุป การเปิดเสรีทางการค้าอาจทำให้ประเทศไทยสูญเสียความสามารถในการพึ่งพาตนเองทางด้านผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางโภชนาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์นมที่ทำจากน้ำนมดิบซึ่งมีคุณค่าทางอาหารมากกว่า ในขณะที่เดียวกันเศรษฐกิจของประเทศรวมทั้งการดำเนินนโยบายด้านการค้าจะถูกจำกัดด้วยปัจจัยภายนอกมากขึ้น การเปิดเสรีทางการค้า ทำให้ไทยต้องพึ่งพิงสินค้านำเข้าที่ราคาต่ำกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ซึ่งเป็นผู้ผลิตนมรายใหญ่ของโลก และเป็นผู้มีอิทธิพลต่อระดับราคาผลิตภัณฑ์นม นอกจากนี้การขาดแคลนผลิตภัณฑ์นมอาจเกิดขึ้นได้หากสภาวะอากาศหรือปัจจัยอื่น ๆ ไม่เอื้ออำนวยต่อการผลิตในออสเตรเลียหรือนิวซีแลนด์ ทำให้ราคาต่อหน่วยต้องเพิ่มสูงขึ้น ในท้ายที่สุดผลกระทบจึงอาจตกอยู่กับผู้บริโภค การแลกเปลี่ยนประโยชน์ทางเศรษฐกิจในภาคเกษตรกรรมของประเทศ กับภาคอุตสาหกรรมในตลาดต่างประเทศ อาจไม่เกิดความคุ้มค่าในระยะยาว หากไม่มีมาตรการรองรับผลกระทบที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ

6.2 อภิปรายผลการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนไทยในปัจจุบัน รวมทั้งการขับเคลื่อนทางค่านิยมต่าง ๆ เช่น การที่แต่เดิมประเทศไทยไม่เคยผลิตหรือเลี้ยงโคนมรวมทั้งบริโภคน้ำนม ทั้งหมดนี้ ล้วนมีผลมาจากการดำเนินนโยบายของรัฐทั้งสิ้น นโยบายสาธารณะเป็นผลผลิตของระบบการเมือง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง ส่งผลให้คุณภาพชีวิตประชาชนมีทั้งดีขึ้นและเลวลง นโยบายสาธารณะอาจทำให้ประชาชนบางกลุ่มได้รับผลประโยชน์และบางกลุ่มก็เสียผลประโยชน์ ความแตกต่างของผลกระทบเหล่านี้ล้วนเป็นผลผลิตจากระบบการเมืองทั้งสิ้น

การกำหนดนโยบายสาธารณะขึ้นมาสักข้อนั้นเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนมากเนื่องจากนโยบายนั้น ๆ จะส่งผลถึงกลุ่มคนจำนวนมากและยาวนาน เนื่องจากนโยบายสาธารณะเป็นการกระทำที่มีแบบแผนมีระบบที่ชัดเจนและมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ สามารถครอบคลุมทั้งกิจการภายในประเทศและระหว่างประเทศอีกด้วย นโยบายสาธารณะมักจะเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองค่านิยมของสังคม และความต้องการของประชาชนจำนวนมากไม่ใช่สร้างขึ้นเพื่อสนองกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และยังส่งผลเพื่อแก้ปัญหาสังคมอย่างเป็นรูปธรรมมิใช่แค่เจตนารมณ์หรือมิใช่เจตนารมณ์หรือความตั้งใจแค่คำพูดเท่านั้นซึ่งเหตุดังกล่าวข้างต้นอาจก่อให้เกิดผลทั้งทางบวกและทางลบต่อสังคมตามมา

จากผลการศึกษาพบว่า การทำข้อตกลงการค้าระหว่างประเทศส่วนใหญ่มักจะมีกระบวนการที่เกิดขึ้นจาก ภายในแวดวงรัฐบาลและกลุ่มทุนธุรกิจการเมืองหรือธุรกิจที่ให้การสนับสนุนนักการเมืองที่เข้าถึงรัฐบาลได้มากกว่าและง่ายกว่าสาธารณชนหรือองค์กรทั่วไป เช่น กลุ่มทุนธุรกิจอุตสาหกรรมนมผงแปรรูป กลุ่มทุนสื่อสาร โทรคมนาคม กลุ่มทุนการค้าภูมิปัญญาข้ามชาติ กลุ่มทุนธุรกิจอุตสาหกรรมยานยนต์ ที่สามารถเข้าถึงกระบวนการเจรจาต่อรองระดับรัฐบาลในเรื่องการทำข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะกับประเทศออสเตรเลียได้มากกว่ากลุ่มเกษตรกรรายย่อยผู้เลี้ยงโคนม ดังนั้น กลุ่มทุนที่เข้าถึงกลไกการเจรจาต่อรองการค้าเสรีระหว่างประเทศของไทยจึงมีโอกาสส่งผ่านความคิดและความต้องการเข้าไปสู่การตัดสินใจในระดับรัฐบาลได้ ตลอดช่วงเวลาที่มีการดำเนินกระบวนการเจรจา ในขณะที่มีการริเริ่มจะจัดทำข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับออสเตรเลีย ปรากฏว่ามีตัวแทนจากเกษตรกร โคนมหรือองค์กรที่ปกป้องผลประโยชน์ของเกษตรกร โคนมมีโอกาส เข้าไปร่วมเสนอความคิดเห็นปัญหาและความต้องการน้อยกว่า

ความวิตกกังวลว่าอุตสาหกรรมที่มีนายทุน นักการเมือง ที่ใกล้ชิดกับรัฐบาลมากกว่าจะมี ส่วนชี้นำและได้รับประโยชน์จากการเปิดการค้าเสรีมากกว่าได้ปรากฏเด่นชัดขึ้น จากตัวเลขสัดส่วนการส่งออกสินค้าไทยไปยังออสเตรเลีย ซึ่งแสดงมูลค่าของสินค้าส่งออกที่เป็นปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้พบว่า 1 ปีหลังจากที่สัญญาการค้าเสรีมีผลการบังคับใช้ โครงสร้างสินค้าส่งออกที่เพิ่มสูงขึ้นทั้งปริมาณและมูลค่าได้แก่ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ โดยในปี 2547 ส่งออกได้ 30,137 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 49,891 ล้านบาท ในปี 2549 ในขณะที่ตัวเลขการนำเข้านมผงมากขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมดังกล่าว ในขณะที่ตัวเลขการเลี้ยงโคนมในประเทศลดลง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประโยชน์ส่วนนี้ตกอยู่กับอุตสาหกรรมนมผงสินรูป ซึ่งจะเข้ามาแทนที่นมโสด ในขณะที่การณรงค์ให้เห็นความแตกต่าง

ระหว่างคุณค่าของนมสดกับนมผงแปรรูปจากภาครัฐไม่เคยเห็นปรากฏเด่นชัด อาจเป็นไปได้ว่าการรณรงค์ให้เห็นคุณค่าของนมสดจะกระทบกระเทือนอุตสาหกรรมนมผงคั้นรูปและสามารถผลิตภัณฑ์ต่อเนื่อง ผู้เกี่ยวข้องจึงควรแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ โดยการให้ความรู้และสามารถจำแนกความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ได้ หากผู้บริโภคมีทัศนคติและความตระหนักในคุณค่าของนม โคนสด ก็จะทำให้เกิดอุปสงค์ของนม โคนสดในประเทศมากขึ้น เกษตรกรผู้เลี้ยง โคจะเกิดแรงจูงใจและกำลังใจในการผลิตมากยิ่งขึ้น

จากการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าอิทธิพลจากกลุ่มนายทุนอุตสาหกรรมยังมีอยู่ในระบบการเมือง การบริหาร มีส่วนชี้นำเอาประโยชน์จากการเปิดการค้าเสรีในขณะที่รัฐบาลมิได้มีสัญญาณชี้ให้เห็นถึงความจริงจังในการแก้ไขปัญหา การแก้ปัญหของเกษตรกร โคนมส่วนใหญ่เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในระยะสั้น เกษตรกร โคนมส่วนใหญ่ยังพึ่งพาตนเองไม่ได้ เนื่องจากมิใช่อาชีพของบรรพบุรุษ ไม่สามารถใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมมาแก้ปัญหาในการผลิต ความรู้ในกระบวนการผลิตทั้งหลายล้วนเป็นสิ่งใหม่และส่วนใหญ่ได้มาจากการส่งเสริมชี้แนะจากภาครัฐ อีกทั้งการที่เกษตรกร โคนมไม่สามารถพึ่งพาตนเองในการผลิตได้ และหวังว่าภาครัฐจะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา จึงอาจเป็นสิ่งที่นักการเมืองนำไปใช้เป็นประเด็นในการทำโครงการช่วยเหลือเกษตรกร โดยมีวัตถุประสงค์แอบแฝงเพื่อการสร้างคะแนนนิยม หรือเพื่อการหาเสียงกับเกษตรกร โครงการที่จัดตั้งขึ้นนั้นมิได้เพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง อาจเป็นโครงการที่แฝงไปด้วยผลประโยชน์ของนักการเมืองและผู้ที่เกี่ยวข้องก็เป็นได้

หากจะพิจารณาการกำหนดนโยบายสาธารณะว่าเป็นการกำหนดจุดหมายในการแก้ปัญหา สังคมทำให้รัฐมีจุดยืนที่แน่นอนว่าจะทำอะไรหรือไม่ทำอะไรกับใคร นโยบายสาธารณะที่ดีนั้นส่งผลทำให้ประชาชนกินคืออยู่ดี เศรษฐกิจเจริญขึ้น ซึ่งทั้งหมดนี้จะขึ้นอยู่กับผู้นำที่ออกนโยบาย สาธารณะนั้นๆว่าก่อนที่จะสร้างนโยบายสักนโยบายหนึ่งผู้นำเหล่านั้นได้ไตร่ตรองอย่างรอบคอบถึงผลได้ผลเสียและตระหนักถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนหรือพวกพ้องหรือไม่ หากเป็นนโยบายสาธารณะที่ไม่ดีนั้นอาจเกิดจากผู้นำที่สร้างนโยบายนั้น ๆ เพื่อเอื้อประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องมิใช่เพื่อประชาชนส่วนมากหากแต่บางครั้งผู้นำทำเพื่อประชาชนส่วนใหญ่แต่ผลออกมา กลับกลายเป็นผลเสียเนื่องจากปัจจัยภายนอกหลายๆอย่างที่ผู้นำมิได้ไตร่ตรองอย่างรอบคอบก่อนออกนโยบายสาธารณะ

ผลกระทบที่เกิดกับอุตสาหกรรมโคนมอันเนื่องมาจากการเปิดการค้าเสรีจึงเป็นเรื่องชี้ให้เห็นว่านโยบายสาธารณะที่รัฐบาลกำหนดขึ้นมีแนวโน้มที่จะสนองต่อผลประโยชน์ของกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่งมากกว่าที่จะตอบสนองความต้องการของประชาชนจำนวนมาก

ในขณะที่การตัดสินใจของรัฐยังขาดความรอบคอบและขาดการทำความเข้าใจแก่ผู้ที่รับผลกระทบโดยตรงว่าควรจะทำอย่างไร ภายใต้การค้าเสรี การแก้ปัญหาต่าง ๆ ของภาครัฐ จึงเป็นการแก้ไขเฉพาะหน้า ระยะสั้น ไม่มีความยั่งยืน ไม่สามารถให้หลักประกันความมั่นคงในการประกอบอาชีพของเกษตรกรโคนมได้ในระยะยาว

เมื่อภาคอุตสาหกรรมหนึ่งได้รับผลประโยชน์จากการทำข้อตกลงการค้าเสรีของประเทศไทยกับต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ในขณะที่เดียวกันก็มีบางอุตสาหกรรมที่เสียประโยชน์ที่เห็นได้ชัดคือ อุตสาหกรรมนม ภาครัฐบาลควรมีส่วนในการบริหารจัดการ โดยการชดเชยผลประโยชน์แก่ผู้ที่เสียหายเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมโดยให้อุตสาหกรรมที่ได้รับประโยชน์ชดเชยหรืออุดหนุนแก่อุตสาหกรรมที่เสียประโยชน์โดยใช้มาตรการต่าง ๆ เช่น มาตรการภาษีหรือมาตรการอุดหนุนทางด้านสวัสดิการอื่น ๆ เป็นต้น

จากการศึกษาข้อมูลที่ประมวลในเอกสาร ‘ข้อตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย: รายงานและบทวิเคราะห์’ โดย รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ 2549 ได้สรุปประเด็นปัญหาจากการเปิดการค้าเสรีที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่

1. การขาดธรรมาภิบาลของรัฐบาล ในกระบวนการเจรจาข้อตกลงการค้าเสรีเป็นลักษณะเด่นชัด จึงขาดกลไกในการกำกับให้การเจรจาข้อตกลงการค้าเสรีเป็นไปในทางที่เอื้อประโยชน์สูงสุดแก่สังคมเศรษฐกิจไทย รวมทั้งมีข้อกล่าวหาในเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนของผู้นำรัฐบาล
2. ผลประโยชน์จากข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับออสเตรเลียกระจุกเฉพาะบางอุตสาหกรรมและบางภาคเศรษฐกิจ แต่ผลเสียกระจายโดยทั่วไป นอกจากนี้ ความได้เปรียบในด้านอัตราภาษีศุลกากรจากการทำข้อตกลงการค้าเสรีมีแนวโน้มลดลงตามกาลเวลา เพราะออสเตรเลียต้องทยอยทำลายกำแพงภาษีเนื่องจากการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศอื่นๆ ด้วย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้จากการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับออสเตรเลียมีได้มีมากเท่ากับที่ปรากฏในงานวิจัยที่มีได้ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงเชิงพลวัต ในขณะที่การเลี้ยงโคนมและการผลิตผลิตภัณฑ์นมในประเทศไทยต้องเผชิญกับชะตากรรมแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก

3. การทำข้อตกลงการค้าเสรีก่อให้เกิดต้นทุนการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิต (Cost of Structural Adjustment) ภาคการผลิตที่สูญเสียความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบต้องล่มสลาย และต้องแบกรับภาระต้นทุนการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตดังกล่าวนี้ ในขณะที่รัฐบาลมิได้เตรียมแผนการปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการเปิดการค้าเสรี

จากการศึกษาพบว่าไม่ว่าจะเปิดเสรีทางการค้าหรือไม่ อุตสาหกรรมนมไทยก็ต้องเผชิญกับการแข่งขันในระดับนานาชาติอย่างแน่นอน แนวโน้มทั่วโลก จากความคิดริเริ่มของ GATT ในการเจรจาอบอุรุกวัย และการสนับสนุนขององค์การการค้าโลกในรอบโดฮา เพื่อสู่การเปิดเสรีการค้าโลก ซึ่งข้อแตกต่างระหว่างกระบวนการผลักดันโดยองค์การการค้าโลกและข้อตกลงเขตการค้าเสรีนั้นอยู่ที่ประเด็นของเวลาเป็นสำคัญ ในขณะที่กระบวนการผลักดันขององค์การการค้าโลกจะมีความแน่นอนกว่า แต่ข้อตกลงเขตการค้าเสรีก็ดูเหมือนว่าจะช่วยลดอุปสรรคให้กับขั้นตอนทางการค้าได้รวดเร็วกว่า ดังนั้น ภาคอุตสาหกรรมนมไทยควรจะเริ่มสร้างมาตรฐานการแข่งขันให้กับตนเองเพื่อให้เท่าทันนานาชาติให้เร็วที่สุด การเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมันดิบ จะทำให้อุตสาหกรรมนมของไทยมีปัญหาในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตให้สอดคล้องกับสภาวะตลาดการค้าเสรี

6.3 ข้อเสนอแนะ

แนวโน้มอนาคตสินค้านมเหมือนสินค้าเกษตรอื่น ซึ่งมีปัจจัยของความไม่แน่นอนต่าง ๆ ที่มีผลต่อระบบของตลาดนมและผลิตภัณฑ์นม คือ อากาศ ระบบเศรษฐกิจ สภาวะแวดล้อม นโยบาย ซึ่งล้วนแต่มีอิทธิพลต่อระบบตลาดนม รวมถึง อัตราแลกเปลี่ยนเงินก็มีอิทธิพลค่อนข้างสูงต่อระบบการค้าผลิตภัณฑ์นม นอกจากนี้อุตสาหกรรมนมต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านสิ่งแวดล้อมและสวัสดิภาพสัตว์ และในอนาคตยังต้องเผชิญกับ ความเสื่อมโทรมของทุ่งหญ้า ปริมาณน้ำที่จำกัดมลภาวะทางน้ำ และการปล่อยก๊าซมีเทนออกสู่บรรยากาศ

อย่างไรก็ตามกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา ได้คาดว่าความต้องการบริโภคผลิตภัณฑ์นมจะเพิ่มขึ้นเนื่องจากประเทศในแถบเอเชียมีอัตราการขยายตัว โดยมีปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงตลาด คือ การเติบโตของเมือง การลดต้นทุน โครงสร้างพื้นฐาน และการปรับปรุงเทคโนโลยีสื่อสาร การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การขยายเงินลงทุนโดยตรงของนักลงทุนต่างชาติและการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ การเปลี่ยนแปลงความพึงพอใจและโภชนาการของผู้บริโภค และโอกาสทางการค้า

สำหรับในประเทศไทยซึ่งมีอัตราการบริโภคนมเฉลี่ยต่อคนต่อปีค่อนข้างต่ำ จะต้องเร่งรณรงค์ให้ประชาชนในประเทศบริโภคนมเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ทั้งเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมและผู้ประกอบการทั้งโรงงานนมพร้อมดื่มซึ่งมีผลิตภัณฑ์นมยูเอชทีและนมพาสเจอร์ไรซ์ และผู้ประกอบการแปรรูปนมชนิดอื่น ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดที่มีแนวโน้มการแข่งขันที่สูงขึ้น โดยเฉพาะจากการเปิดเขตการค้าเสรี

จากการศึกษาพบว่า วิธีการลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันเป็นผลมาจากการเปิดเขตการค้าเสรีในอุตสาหกรรมนมก็คือ การพัฒนาภาคการผลิตด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้สูงขึ้นตลอดจนการลดต้นทุน ปรับปรุงโครงสร้างการผลิต โดยมีมาตรการระยะยาวเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันกับนมผงนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งมีแนวทางดังนี้

1. เร่งพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตของอุตสาหกรรมนมไทย ภายใต้กระแสการเปิดเสรีทางการค้า การแข่งขันที่มีมากขึ้น โดยเฉพาะการจัดทำข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับออสเตรเลียและกับประเทศอื่นในอนาคต แม้ว่าจะยังไม่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรอย่างรุนแรงในระยะสั้น แต่ในระยะยาวเมื่ออัตราภาษีลดลงเหลือ 0% ผลกระทบจะมีความรุนแรงขึ้น ทั้งนี้การจะพัฒนาอุตสาหกรรมการเลี้ยงโคนมของไทยให้อยู่รอดและมีความก้าวหน้าอย่างยั่งยืนในระยะยาวนั้น จำเป็นต้องเร่งปรับปรุงประสิทธิภาพการเลี้ยงโคนมและประสิทธิภาพการผลิตน้ำนมโคของประเทศให้สูงขึ้นคุณภาพดีขึ้น ต้นทุนการผลิตลดลง และสามารถขายน้ำนมในราคาต่ำลง และแข่งขันกับน้ำนมที่ได้จากนมผงที่นำเข้าจากต่างประเทศได้ รวมถึงการลดการพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐ

2. การลดต้นทุนการเลี้ยงอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากต้นทุนค่าอาหารมีสัดส่วนที่สูงจึงควรหาวิธีลดต้นทุน โดยการใช้อาหารหยาบที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้นปรับลดอัตราการใช้อาหารอัดเม็ดอย่างมีประสิทธิภาพ วิจัยอาหารที่มีโปรตีนสูง ทั้งนี้จะพบได้ว่าอาหารที่ใช้เลี้ยงโคนมในปัจจุบันประกอบไปด้วยอาหารข้นคือ อาหารจำพวกมันบด หัวอาหาร ซึ่งเป็นอาหารที่มีปริมาณโปรตีนที่มีสัดส่วนเปอร์เซ็นต์สูงแต่เกษตรกรจะมีต้นทุนกับอาหารข้นที่สูงมากคิดเป็นร้อยละ 60 ของต้นทุนทั้งหมด อาหารอีกประเภทของหยาบคืออาหารประเภทหญ้า ซึ่งเป็นอาหารที่ราคาไม่แพง สามารถหาได้ในท้องถิ่นแต่มีข้อเสียคือมีปริมาณโปรตีนที่ไม่เพียงพอกับความต้องการของแม่โคนม การพัฒนาคุณภาพน้ำนมให้ดียิ่งขึ้นทำได้โดยพัฒนามาตรฐานสุขอนามัยภายในฟาร์ม จัดการประสานความร่วมมือระหว่างเกษตรกร สหกรณ์โคนม และให้ความรู้ในด้านการพัฒนาพันธุ์ การป้องกันโรคและสุขอนามัยต่างๆ สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาพันธุ์โคนม ส่งเสริมสหกรณ์ ทำตลาดเหมือนธุรกิจแฟรนไชส์ที่มีกระบวนการครบวงจร และการรวมกลุ่มผู้เลี้ยง ส่งเสริมการใช้น้ำนมดิบในอุตสาหกรรมอื่น ๆ ปรับปรุงโครงสร้าง การลดต้นทุน การพัฒนากระบวนการผลิต เน้น

มาตรฐาน ความสะอาด ความน่าเชื่อถือ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเกษตรกร สหกรณ์
ตัวแทนจำหน่าย เป็นต้น

3. การกระตุ้นการบริโภคคนในประเทศให้สูงขึ้น โดยเฉพาะการผลักดันผ่านโครงการ
นมโรงเรียนของภาครัฐ ซึ่งกำหนดให้ผู้ผลิตต้องใช้น้ำนมดิบในประเทศเป็นวัตถุดิบ ที่มีสัดส่วนใน
ตลาดค่อนข้างสูงและปริมาณการบริโภคยังมีโอกาสขยายตัวเพิ่มขึ้นอีก รวมถึงการพัฒนาการแปร
รูปนมและผลิตภัณฑ์นมเพื่อสุขภาพให้หลากหลายมากขึ้น ก็จะช่วยให้ผู้ประกอบการมีรายได้มาก
ขึ้นและอนาคตโคนมไทยก็จะสามารถอยู่รอดได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การปรับตัวของผู้ประกอบการคง
ต้องใช้เวลาพอสมควร ต้องมีการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ในอนาคตคาดว่าผู้ประกอบการที่สามารถ
ปรับตัวได้เร็ว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ประกอบการฟาร์มขนาดกลาง-ใหญ่ที่มีศักยภาพในการพัฒนา
ระบบการบริหารจัดการฟาร์มและการบริหารต้นทุนให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น ได้จะมีโอกาสอยู่รอด
ต่อไป การปรับตัวของเกษตรกรรายย่อยอาจทำได้ค่อนข้างลำบากและมีความเสี่ยงสูงที่จะต้องออก
จากตลาดไปมากขึ้น การรวมกลุ่มของเกษตรกรที่เข้มแข็งขึ้นเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะช่วยเพิ่ม
โอกาสอยู่รอดของเกษตรกรรายย่อยให้มากขึ้น ได้บนพื้นฐานการพึ่งพาตนเอง

4. การพัฒนาแนวคิดด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์นมสด การใช้แนวความคิดทาง
การตลาดเพื่อสร้างความแตกต่างในผลิตภัณฑ์นับเป็นแนวทางแก้ปัญหาให้กับผลิตภัณฑ์นม โคนมที่
สำคัญวิธีหนึ่ง ทั้งนี้ในระยะเวลาที่ผ่านมาภาครัฐบาลได้ปล่อยให้เกษตรกรเสียเปรียบ
ภาคอุตสาหกรรมนม ขาดการสนับสนุนการรณรงค์ให้เห็นคุณค่าน้ำนมดิบซึ่งมีคุณภาพดีกว่านมผง
คั้นรูปที่มีราคาต่อลิตรถูกกว่ามาก ภาครัฐบาลได้ปล่อยให้เกษตรกรเสียเปรียบในการชี้แนะให้ผู้บริโภคแยก
ความแตกต่างในผลิตภัณฑ์ระหว่างนมปรุงแต่งหรือนมคั้นรูปซึ่งได้มาจากการนำนมผงมาละลายน้ำ
กับผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากน้ำนมดิบแท้ ๆ ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบทำให้เข้าใจผิดด้วยวิธีการทาง
การตลาดในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขาย จากผู้ผลิตใน
อุตสาหกรรมแปรรูป หากเปรียบเทียบระหว่าง เกษตรกร-ภาคอุตสาหกรรมนม-ผู้บริโภค จะเห็นได้
ว่าผู้ได้เปรียบที่สุด คือ ภาคอุตสาหกรรมนม

ปัจจุบันการตลาดมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการอยู่รอดของกิจการ ดังนั้น สหกรณ์โคนม
แต่ละแห่งควรพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาความสามารถของตนเองในด้านการตลาด เช่น ต้อง
สามารถที่จะทำตลาดในท้องถิ่นให้ได้ โดยสหกรณ์ในแต่ละท้องถิ่นต้องสร้างตลาดนมพร้อมดื่มใน
ท้องถิ่นให้เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อชุมชน ทั้งนี้ เพื่อป้องกันผลิตภัณฑ์นมพร้อมดื่มของ
อุตสาหกรรมนมขนาดใหญ่ ซึ่งตลาดนมในท้องถิ่นจะเป็นช่องทางการจำหน่ายนมที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ
เช่น ค่าใช้จ่ายในการขนส่ง เป็นต้น ทั้งนี้ต้องทำให้ผู้บริโภคในท้องถิ่นเชื่อถือและยอมรับในคุณภาพ
ของนมสดด้วยเช่นกัน

ในส่วนของสหกรณ์โคนมต้องร่วมมือกันสร้างเครื่องหมายการค้าผลิตภัณฑ์นมสด โดยอาจตั้งองค์กรขึ้นมาควบคุมดูแลการใช้เครื่องหมายการค้าผลิตภัณฑ์นมสด เนื่องจากในปัจจุบัน ในตลาดนมพาณิชย์ผู้บริโภคไม่สามารถแยกความแตกต่าง ได้อย่างชัดเจนตลอดจนมีการแอบอ้างว่าผลิตภัณฑ์นมพร้อมดื่มเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากน้ำนมสด ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องสร้างและแยกผลิตภัณฑ์นมพร้อมดื่มที่ทำจากนมสดให้ชัดเจนด้วยการสร้างเครื่องหมายการค้าผลิตภัณฑ์นมสด เพื่อสร้างตลาดผลิตภัณฑ์นมพร้อมดื่มที่ทำจากน้ำนมดิบให้มีความแตกต่างจากนมผงคั้นรูปอย่างชัดเจน โดยเกษตรกร สหกรณ์และศูนย์รวมนมต้องตั้งองค์กรส่งเสริมตลาดนมสด เพื่อทำหน้าที่ทางการตลาดและโฆษณาประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์นมสด โดยอาจใช้วิธี สร้างเครื่องหมายการค้าผลิตภัณฑ์นมสด รมรงค์โฆษณา ประชาสัมพันธ์เครื่องหมายการค้าผลิตภัณฑ์นมสด เพื่อให้ผู้บริโภคเห็นความสำคัญและคุณค่าของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากนมโคสด รวมทั้งสร้างค่านิยม ให้ความรู้ สร้างค่านิยมในการบริโภคนมสด ให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของนมโคสด ทั้งนี้ รัฐต้องสนับสนุน การโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างทัศนคติที่ดี และพฤติกรรมที่ในการบริโภคนมสดแก่ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย โดยอาจมีการจ้างนักการตลาดมืออาชีพมาช่วยเกษตรกร หรือสหกรณ์ในการทำตลาดนมสด

นอกจากนี้การจำหน่ายผลิตภัณฑ์นมในตลาดภูมิภาคอาเซียน เป็นแนวทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์นมของไทยอีกแนวทางหนึ่ง โดยในปัจจุบัน ไทยยังมีความได้เปรียบด้านเทคโนโลยีการผลิต ในอุตสาหกรรมนมที่มีสูงกว่าประเทศอื่นในภูมิภาค รวมทั้งระยะทางการขนส่งที่ใกล้กว่า อย่างไรก็ตามข้อได้เปรียบดังกล่าว ไม่ใช่ข้อได้เปรียบระยะยาวเพราะประเทศเหล่านั้นอาจพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตในอุตสาหกรรมนมเหนือกว่าประเทศไทยในอนาคตรวมทั้งอาจเปิดเขตการค้าเสรีผลิตภัณฑ์นมให้กับออสเตรเลียเช่นเดียวกับประเทศไทย ทำให้การทำตลาดผลิตภัณฑ์นมของไทยยากขึ้น

5. ควรให้กลไกทางการตลาดทำหน้าที่ให้มากที่สุด การที่รัฐกำหนดราคารับซื้อขั้นต่ำของน้ำนมดิบ ไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาที่ยั่งยืน เนื่องจากเป็นราคาและผู้แปรรูปนมมีความเสียเปรียบทางด้านต้นทุนการผลิต ในสภาพที่มีการเปิดเสรี อาจส่งผลให้ผู้แปรรูปแสวงหาหนทางทางเลือกอื่น ๆ ในการจัดหาวัตถุดิบทดแทน อีกทั้งการกำหนดราคาขั้นต่ำ ทำให้เกษตรกรไม่คิดหาหนทางเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ลดต้นทุน โดยมุ่งที่จะผลิตเพียงเพื่อให้ขายได้เป็นจำนวนมาก และอาจเกิดปัญหาน้ำนมดิบล้นตลาด ทั้งนี้ ควรใช้วิธีการเน้นการพัฒนาคุณภาพของน้ำนมดิบซึ่งมีคุณภาพสูงกว่านมผงแปรรูปอย่างชัดเจน

6. การสนับสนุนงานวิจัย โดยทำการวิจัยและพัฒนาพันธุ์โคนมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของไทย รวมทั้งวิจัยของอาหารที่มีโปรตีนสูงให้กับวัวเนื่องจากการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า

อาหารวัวของออสเตรเลียมีโปรตีนสูงถึง 14-16% ในขณะที่อาหารวัวของไทยมีโปรตีนเพียง 4% เท่านั้น ส่งเสริมสหกรณ์ และการรวมกลุ่มสร้างระบบบริหารจัดการอุตสาหกรรมนมทั้งระบบให้เป็นเอกภาพ จัดทะเบียนฟาร์มโคนมเพื่อให้ง่ายต่อการบริหารจัดการ รัฐต้องมีมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคเชิงคุณภาพด้วยความชัดเจนและถูกต้องในผลิตภัณฑ์ของนม เพิ่มภาษีสินค้าเครื่องคั้นอื่นๆ สร้างผลิตภัณฑ์ที่ใช้นมเป็นวัตถุดิบ เช่น เนย ชีส จัดตั้งคณะกรรมการห่วงโซ่อุปทานนม จัดระบบการจัดซื้อนมโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและรวบรวมเกษตรกรผู้เลี้ยงตั้งสหกรณ์โคนมเต็มรูปแบบ โดยมีโรงงานแปรรูปนมพร้อมดื่มรองรับการแปรรูปน้ำนมดิบแล้วช่วยฟื้นฟูกิจการองค์การส่งเสริมโคนม (อสค.) ที่มีปัญหาค่าเนืงงาน โดยอาจใช้วิธีการควบรวมกับสหกรณ์โคนม เพื่อยกระดับเป็นสหกรณ์โคนมเต็มรูปแบบ อาจทำการจัดการโควตานมโรงเรียนให้เป็นกรณีพิเศษในระยะเริ่มแรกเพื่อให้สามารถดำเนินธุรกิจในระยะเริ่มต้นได้

7. เน้นการพัฒนาความรู้แก่เกษตรกร โดยเน้นการพึ่งพาตนเอง เนื่องจากอาชีพการเลี้ยงโคนมไม่ใช่อาชีพที่เกษตรกรไทยมีความถนัดมาแต่ดั้งเดิม การเลี้ยงโคนมต้องอาศัยกระบวนการต่าง ๆ มาก อีกทั้งมีปัจจัยเกี่ยวข้องภายนอกซึ่งควบคุมได้ยากเป็นจำนวนมาก เกษตรกรไม่สามารถใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแก้ปัญหาจากการเลี้ยงโคนมได้เหมือนกับการเพาะปลูกพืช ที่ผ่านมากเกษตรกรได้รับการช่วยเหลือแนะนำจากภาครัฐมาโดยตลอด ดังนั้นรัฐจึงควรเน้นการสร้างแรงจูงใจกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรด้วยการเน้นการพึ่งพาตนเอง การรวมกลุ่มผู้เลี้ยงให้เป็นเอกภาพ ให้ความรู้ในการดำเนินธุรกิจสมัยใหม่แก่เกษตรกร ให้เกษตรกรเข้าถึงระบบฐานข้อมูลที่ถูกต้องและทันสมัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมนม ด้วยการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีในการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงเกษตรกรได้โดยสะดวกและผ่านช่องทางการสื่อสารที่ถูกต้อง

8. ในอนาคตประเทศไทยมิได้เปิดการค้าเสรีกับออสเตรเลียและนิวซีแลนด์เท่านั้น ไทยยังต้องเปิดเสรีกับประเทศอื่น ๆ เช่น จีน อินเดีย เป็นต้น หากเกิดสถานการณ์แนวโน้มราคานำเข้าผลิตภัณฑ์นมของออสเตรเลียสูงขึ้น โรงงานแปรรูปนมและผู้นำเข้าอาจหาทางนำเข้าผลิตภัณฑ์นมจากประเทศอื่น ๆ ที่มีราคาถูกกว่า เพื่อลดต้นทุนในการผลิต โดยเฉพาะจากประเทศจีน และเมื่อน้ำนมดิบในประเทศมีราคาสูงขึ้น ประกอบกับราคานำเข้าจากออสเตรเลียสูงขึ้น โดยที่ผลิตภัณฑ์นมเป็นสินค้าควบคุม ผู้ประกอบการไม่สามารถขึ้นราคาได้ 100 % ตามต้นทุนที่เพิ่มขึ้น จึงหาทางลดต้นทุนโดยการนำเข้าจากประเทศจีน หรือประเทศอื่น ๆ ที่ไทยมีข้อตกลงการค้าเสรีด้วย ซึ่งคุณภาพอาจไม่ได้มาตรฐาน ผลกระทบทั้งหลายจึงตกอยู่กับผู้บริโภค อาจบริโภคนมที่ด้อยคุณภาพ มีคุณค่าทางโภชนาการต่ำ สถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นเหล่านี้ นอกจากทำให้โอกาสที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมนมของไทย ลดน้อยลงไปแล้ว ยังทำให้เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพของผู้บริโภคอีกด้วย

9. รัฐควรสร้างความสมดุลระหว่างปริมาณการผลิตและความต้องการใช้น้ำนมดิบ โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดปริมาณการผลิตและความต้องการน้ำนมดิบล่วงหน้า ทั้งนี้ ต้องติดตามข้อมูลการนำเข้าและส่งออกผลิตภัณฑ์นมอย่างใกล้ชิด เพื่อประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และนำมาเป็นข้อมูลปรับแผนรองรับได้อย่างเหมาะสม

เมื่อรัฐบาลที่ผ่านมาได้กำหนดมาตรการ การสนับสนุนอุตสาหกรรมโคนมในประเทศอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้เห็นว่าภาครัฐมิได้ละเลยปัญหาในอุตสาหกรรมนมและความเดือดร้อนของเกษตรกร ภาครัฐต้องติดตามการปฏิบัติของรัฐบาลออสเตรเลียและประเทศคู่เจรจาภายใต้ข้อตกลงการค้าเสรีอื่น ๆ อย่างใกล้ชิด และต้องมีมาตรการตอบโต้ ปกป้องสินค้าที่มีความอ่อนไหวและสินค้าที่ได้รับผลกระทบจากข้อตกลงการค้าเสรีด้วย

6.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาผลกระทบจากการเปิดการค้าเสรี ผลิตภัณฑ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมนม เช่น อุตสาหกรรมโคเนื้อ อาหารสัตว์ ข้าราชการโรคสัตว์ เพื่อจะได้ทราบข้อมูลผลกระทบที่มีความสัมพันธ์กันทั้งสายผลิตภัณฑ์ ไม่ใช่ผลิตภัณฑ์นมเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ควรทำการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวมทั้งควรศึกษาผลกระทบทางด้านสังคมควบคู่กันไป ด้วย